

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення зміни до
постанови Кабінету Міністрів України
від 13 березня 2022 р. № 303»

1. Мета

Проект постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 13 березня 2022 р. № 303» розроблено з метою відновлення здійснення планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю) за дотриманням суб'єктами господарювання на підконтрольній Україні території вимог законодавства у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр.

2. Обґрунтування необхідності прийняття акта

Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України на виконання доручення Віце-прем'єр-міністра України з інновацій, розвитку освіти, науки та технологій – Міністра цифрової трансформації України Михайла Федорова від 23.01.2025 № 1641/1/1-25 щодо розгляду листа Офісу Генерального прокурора від 14.01.2025 № 12/1/1-3163ВИХ-25 листом від 10.02.2025 № 25/4-17/1883-25 (вх. Держгеонадр № 108-МД/1-25 від 11.02.2025) доручило Держгеонадрам забезпечити розробку і внесення на розгляд Міндовкілля у місячний строк відповідного проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 13 березня 2022 р. № 303».

Стаття 13 Конституції України проголошує, що земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які перебувають у межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є **об'єктами права власності українського народу**. Від імені українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією.

Згідно за статтею 4 Кодексу України про надра, надра є виключною власністю народу України і **надаються тільки у користування**. Угоди або дії, які в прямій або прихованій формі порушують право власності народу України на надра, є недійсними. Народ України здійснює право власності на надра через Верховну Раду України, Верховну Раду Автономної Республіки Крим і місцеві Ради народних депутатів. Окремі повноваження щодо розпорядження надрами

законодавством України можуть надаватися відповідним органам державної виконавчої влади.

Також, частиною другою статті 4 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» встановлено, що приватизації не підлягають об'єкти права власності Українського народу, майно, що становить матеріальну основу суверенітету України, зокрема надра, корисні копалини загальнодержавного значення, території та об'єкти природно-заповідного фонду загальнодержавного значення, водні ресурси, лісові ресурси, інші природні ресурси, які є об'єктами права власності Українського народу.

Надра відповідно до статті 19 Кодексу України про надра право **користування надрами** надається шляхом надання спеціального дозволу на користування надрами.

Конституцією України на державу покладено обов'язки захищати права людей у різних сферах, зокрема, як власників (стаття 41), як споживачів (статті 42), на працю (стаття 43), на безпечне довкілля (стаття 50).

Інструментом для реалізації цього захисту є здійснення органами державного нагляду (контролю) відповідних заходів щодо виявлення та запобігання порушення вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема, належної якості продукції, робіт і послуг, допустимого рівня небезпеки для населення, навколишнього природного середовища.

Державний нагляд (контроль) є однією з найважливіших функцій державного управління та реалізації державної політики. Його призначення полягає у сприянні реалізації державної політики держави, забезпеченні процесу дотримання вимог законодавства всіма суб'єктами господарювання.

Відповідно до абзацу другого частини першої статті 1 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» державний нагляд (контроль) - діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, державних колегіальних органів, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування в межах повноважень, передбачених законом, **щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства** суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема належної якості продукції, робіт та послуг, допустимого рівня небезпеки для населення, навколишнього природного середовища.

Відповідно до статті 62 Кодексу України про надра орган державного геологічного контролю безпосередньо або через свої територіальні органи здійснює заходи державного нагляду (контролю) у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр щодо діяльності користувачів надр шляхом проведення перевірок у встановленому законом порядку.

Крім того, відповідно до підписаних між державою та надрокористувачами Угод про умови користування надрами, надрокористувачі під час користування надрами взяли на себе зобов'язання проводити роботи у терміни та в межах, зазначених у Програмі робіт; дотримуватися вимог законодавства, стандартів, правил, норм виконання робіт, пов'язаних з користуванням надрами; допускати уповноважених посадових осіб Держгеонадр для здійснення заходів державного геологічного контролю за умови дотримання ними порядку здійснення державного нагляду (контролю), передбаченого Законом України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності».

Держгеонадра реалізують державну політику щодо контролю за використанням суб'єктами господарювання природних ресурсів, які належать народу України і діють у сфері суспільних інтересів. Фактично державний геологічний контроль є способом захисту прав власника та одним з обов'язкових елементів системи регулювання відносин права власності народу України та держави.

Як показав досвід радикального обмеження перевірок у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр, це призвело до негативних наслідків як для суспільства, так і для держави.

Так, протягом 2022-2024 та протягом I кварталу 2025 року до Держгеонадр надійшли 423 звернення з проханнями провести перевірки та підтвердити інформацію про порушення надрокористувачам чинного законодавства про надра, в тому числі: 60 листів від суб'єктів господарювання; 20 листів від органів місцевого самоврядування; 189 листів від правоохоронних органів (СБУ, НПУ, органи прокуратури, НАБУ, БЕБ); 103 листа від фізичних осіб; 51 лист від громадських організацій.

В зазначених листах Держгеонадрам повідомлялася інформація про видобування корисних копалин поза межами спеціального дозволу на користування надрами, без отримання документів, що посвідчують право на земельну ділянку, та висновку з оцінки впливу на довкілля, без погоджених в установленому порядку проектів дослідно-промислової розробки та розробки родовищ корисних копалин, не здійснення рекультивації порушених земель,

видобування корисних копалин під час зупинення дії спеціального дозволу на користування надрами та про інші порушення вимог законодавства про надрокористування.

Водночас, у зв'язку із заборонаю на проведення планових перевірок, а також обмеженнями на проведення позапланових перевірок, Держгеонадра не змогли здійснити у повному обсязі заходи державного геологічного контролю та функції покладені на них державою, відповідно зазначена інформація залишилася без належного реагування.

Останнім часом почастишали випадки несанкціонованого видобутку надрокористувачами, спеціальні дозволи на користування надрами яких з різних причин, зупинено. Підтвердженням цього є безпосередньо звернення до Держгеонадр органів прокуратури, Національної поліції та органів місцевого самоврядування. Разом з тим, система звітності побудована таким чином, що надрокористувач надає форми щорічної балансової звітності за минулий рік у лютому наступного року. Крім того, відповідно до Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» від 3 березня 2022 р. № 2115-IX надрокористувачі в даний час не мають зобов'язань подавати форми звітності відповідно до наказу Мінприроди «Про затвердження форм звітності щодо обліку запасів корисних копалин та інструкцій з їх заповнення» від 14.03.2016 № 97, зареєстрованого в Мінюсті 30 травня 2016 р. за № 789/28919, та наказу Держгеонадр від 22.08.2013 № 433 «Про затвердження форм звітності», внаслідок чого Держгеонадра в даний час не володіють повною та достовірною інформацією про видобування/відсутність видобування корисних копалин надрокористувачами.

Проте, якщо дію дозволу зупинено у поточному році, перевірити чи дійсно він не проводить роботи з видобутку корисних копалин, Держгеонадра не мають можливості, оскільки встановлено мораторій на планові перевірки суб'єктів господарської діяльності, які є надрокористувачами.

Слід зауважити, що результати планових перевірок дадуть поштовх для своєчасної та повної сплати до державного бюджету рентних платежів, оскільки цей пункт є однією з особливих умов дозволів, адже в іншому разі Держгеонадрами буде вжито заходів у встановленому порядку до власників спеціальних дозволів на користування нафтогазоносними надрами, зокрема відповідно до вимог стаття 57 Кодексу України про надра або статті 26 Закону України «Про нафту і газ».

В даний час, Держгеонадрами зупинено дію 29 спеціальних дозволів на користування надрами, власники яких не надсилають до Держгеонадр інформацію про динаміку та стан усунення порушень, виявлених перевіркою.

Проте, відповідно до частини п'ятої статті 26 Кодексу України про надра припинення дії спеціального дозволу на користування надрами з підстав, визначених пунктами 4, 5, 7 і 10 частини другої цієї статті, дозволяється **виключно у разі, якщо такі підстави були встановлені за результатами проведення заходів державного нагляду (контролю).**

Пунктами 4, 5, 7 і 10 частини другої статті 26 Кодексу України про надра встановлено такі підстави для припинення дії спеціального дозволу на користування надрами:

4) заподіяння внаслідок проведення робіт, пов'язаних з користуванням ділянкою надр, безпосередньої шкоди життю чи здоров'ю людей або виникнення істотного забруднення навколишнього природного середовища;

5) невиконання, за винятком наявності обставин, не залежних від надрокористувача, затвердженої програми робіт з порушенням строків на більш як один рік з дати закінчення виконання відповідного етапу програми робіт;

7) нежиття надрокористувачем заходів для усунення причин зупинення дії спеціального дозволу на користування надрами у зв'язку з порушенням вимог законодавства - після зупинення дії спеціального дозволу на користування надрами у зв'язку з таким порушенням із наданням достатнього часу для їх усунення;

10) виявлення підстав для припинення дії спеціального дозволу на користування надрами, передбачених Законом України «Про газ (метан) вугільних родовищ» - для спеціальних дозволів на геологічне вивчення, у тому числі дослідно-промислову розробку, та видобування газу (метану) вугільних родовищ.

Відповідно до пункту 2 постанови Кабінету Міністрів України від 13 березня 2022 р. № 303 «Про припинення заходів державного нагляду (контролю) в умовах воєнного стану» дозволено здійснення позапланових заходів державного нагляду (контролю) на підставі рішень центральних органів виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у відповідних сферах за наявності загрози, що має негативний вплив на права, законні інтереси, життя та здоров'я людини, захист навколишнього природного середовища та забезпечення безпеки держави, а також для виконання міжнародних зобов'язань України протягом періоду воєнного стану.

Водночас, невжиття надрокористувачем заходів для усунення причин зупинення дії спеціального дозволу на користування надрами у зв'язку з порушенням вимог законодавства не підпадає під ознаки загрози, що має негативний вплив на права, законні інтереси, життя та здоров'я людини, захист навколишнього природного середовища та забезпечення безпеки держави, та відповідно до може бути підставою для видачі рішення Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України про проведення заходів державного нагляду (контролю) у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр.

3. Основні положення проєкту акта

Проєктом постанови пропонується внести зміну до постанови Кабінету Міністрів України від 13 березня 2022 р. № 303, якою виключити поширення пункту 1 згаданої постанови на планові та позапланові перевірки у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр.

Критеріями для планування перевірок діяльності суб'єктів господарювання є:

- 1) Вид заходів державного нагляду (контролю) – планові та позапланові перевірки;
- 2) Сфера державного нагляду (контролю) – геологічне вивчення та раціональне використання надр;
- 3) Територія – підконтрольна Україні *(визначена постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання формування переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією» від 6 грудня 2022 р. № 1364, за виключенням територій, визначених наказом Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 22 грудня 2022 року № 309);*
- 4) суб'єкти господарювання – які включені до Річного плану здійснення заходів державного нагляду (контролю) Державною службою геології та надр України на 2025 рік, затвердженого наказом Держгеонадр від 18.11.2024 № 538, а також у разі виникнення підстав для проведення позапланових заходів державного геологічного контролю відповідно до статті 6 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» (в тому числі 29 спеціальних дозволів на користування надрами, дія яких зупинена).

4. Правові аспекти

Конституція України;

Кодекс України про надра;

Закон України «Про нафту і газ»;

Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»;

Положення про Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 25 червня 2020 р. № 614;

Положення про Державну службу геології та надр України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1174;

Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання формування переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією» від 6 грудня 2022 р. № 1364;

Наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 22 грудня 2022 року № 309 «Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією».

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація акта потребує додаткового фінансування з державного чи місцевого бюджетів.

Фінансово-економічні розрахунки до проєкту постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 13 березня 2022 р. № 303» наведено у додатку до цієї пояснювальної записки.

6. Позиція заінтересованих сторін

Проєкт акта не стосується питань функціонування місцевого самоврядування, прав та інтересів територіальних громад, місцевого та регіонального розвитку, соціально-трудової сфери, функціонування і застосування української мови, як державної. У зв'язку з цим позиція уповноважених представників всеукраїнських асоціацій органів місцевого самоврядування чи відповідних органів місцевого самоврядування, уповноважених представників всеукраїнських профспілок, їх об'єднань та всеукраїнських об'єднань організацій роботодавців, сфери наукової та науково-

технічної діяльності, Уповноваженого із захисту державної мови не потребується.

Проект акта не стосується прав осіб з інвалідністю.

Проект акта з метою забезпечення громадського обговорення розміщений на офіційному вебсайті Держгеонадр [http: //www.geo.gov.ua/](http://www.geo.gov.ua/).

7. Оцінка відповідності

Проект акта не містить норм, що порушують зобов'язання України у сфері європейської інтеграції.

Проект акта не містить норм, що порушують права та свободи, гарантовані Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод.

У проекті акта відсутні положення, які порушують принципи забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

У проекті акта відсутні положення, які містять ризики вчинення корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Проект акта не містить положень, які створюють підстави для дискримінації.

8. Прогноз результатів

Очікуваний вплив реалізації проекту постанови на:

ринкове середовище: не впливає;

забезпечення захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання, громадян і держави: впливає;

розвиток регіонів, підвищення чи зниження спроможності територіальних громад: не буде мати негативного впливу;

ринок праці, рівень зайнятості населення: не впливає;

громадське здоров'я, покращення чи погіршення стану здоров'я населення або його окремих груп: не буде мати негативного впливу;

екологію та навколишнє природне середовище, обсяг природних ресурсів, рівень забруднення атмосферного повітря, води, земель, зокрема, забруднення утвореними відходами: не буде мати негативного впливу.

Проект постанови є регуляторним актом.

Прогноз впливу реалізації проекту постанови на ключові інтереси заінтересованих сторін:

Заінтересована сторона	Вплив реалізації постанови на заінтересовану	Пояснення очікуваного впливу
------------------------	--	------------------------------

	сторону	
Уповноважений орган	Забезпечення у 2025 та наступних роках здійснення планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю). Відповідно до Річного плану здійснення заходів державного нагляду (контролю) Державною службою геології та надр України на 2025 рік, затвердженого наказом Держгеонадр від 18.11.2024 № 538, заплановано з 01.06.2025 проведення планових 486 перевірок 375 суб'єктів господарювання. Також Держгеонадрами планується проведення 29 позапланових перевірок діяльності надрокористувачів, дія спеціальних дозволів на користування надрами яких зупинена.	Вжиття зазначених заходів надасть державі можливість виявити дозволи, роботи по яких не здійснюються з порушенням строків на більш як один рік з дати закінчення виконання відповідного етапу програми робіт або невжиття надрокористувачем заходів для усунення причин зупинення дії спеціального дозволу на користування надрами.
Суб'єкти господарювання	Суб'єкти господарювання, які у своїй діяльності не дотримуються вимог законодавства про надрокористування, отримують антиконкурентні переваги над суб'єктами господарювання, які вимог законодавства дотримуються. Відсутність проведення заходів державного геологічного контролю сприяє створенню умов для таких антиконкурентних переваг. Проведення перевірки та виявлення порушень спонукатиме надрокористувачів до приведення своєї діяльності у відповідність до вимог законодавства про надрокористування та усуне можливість самовільного користування надрами в період зупинення дії спеціального дозволу на користування надрами або поза межами родовищ надр.	За результатами перевірки, в ході якої виявлено порушення вимог законодавства про надрокористування, надрокористувачу видається припис з установленим строком на усунення порушення, а у випадку не усунення порушень в установлений строк, виникають правові підстави для зупинення або припинення дії спеціального дозволу на користування надрами, як

		адміністративно-господарської санкції. В результаті виявлення самовільного користування надрами виникають правові підстави для розрахунку розміру збитків, заподіяних державі внаслідок самовільного користування надрами.
--	--	--

**Голова Державної служби
геології та надр України**

_____ 2025 року

Олег ГОЦИНЕЦЬ